

Krystian Kucharczyk

Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna, Bielsko-Biała

Paweł Łajca

Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza

ZJAWISKO GLOBALIZACJI W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM

SUMMARY

The word globalization is nowadays a commonly accepted and used term. However, it is not easy to determine what the term really means. The main issue, therefore, seems to be the distinction between the phenomenon of globalization and globalism. Globalization is a process that is related to the development of information technology and technical progress. Meanwhile, the term globalism is an ideology that aims to unify and subordinate economics, as well as culture and religion to the world center. In this article, the Authors will reflect on the issues related to the phenomenon of globalization by explaining the concepts and characteristics and an indicating the ideology of globalism.

Keywords: globalization, progress, unification, ideology, culture

Słowa kluczowe: globalizacja, postęp, ujednoczenie, ideologia, kultura

Słowo globalizacja jest w dzisiejszych czasach terminem powszechnie przyjętym i używanym. Jednak nie jest czymś prostym określić od razu, co tak naprawdę oznacza ten termin. Zasadniczą zatem kwestią

wyduje się przede wszystkim rozróżnienie zjawiska globalizacji od globalizmu. Globalizacja oznacza pewien proces, który związany jest z rozwojem informatyki i postępowaniem technicznym. Natomiast termin globalizm oznacza ideologię zmierzającą do ujednoczenia i podporządkowania ekonomii, a także kultury i religii światowym centrum. W niniejszym artykule Autorzy poddadzą refleksji problematykę związaną ze zjawiskiem globalizacji poprzez wyjaśnianie pojęć oraz charakterystykę i wskazanie na ideologię globalizmu.

1. POJĘCIE I CHARAKTERYSTYKA GLOBALIZACJI

Trudno jest ściśle i wyczerpująco zdefiniować globalizację ze względu na jej złożoność i niejednoznaczność, na co zwraca uwagę bardzo wielu badaczy. Jest ona zjawiskiem wielowymiarowym i wielowątkowym, który zachodzi równolegle na kilku wzajemnie powiązanych arenach¹.

Pojęcie globalizacji² wywodzi się od wieloznacznego łacińskiego słowa *globus* – kula ziemiska, bryła, zbity gromada, ale najważniejsze jest zwrócenie uwagi na znaczenie kula ziemiska, czyli świat. Pojęcie to zostało wprowadzone i spopularyzowane w latach sześćdziesiątych przez kanadyjskiego filozofa, socjologa i kulturoznawcę Herberta Marshalla McLuhana (1911–1980). Nazwał on świat *global village* (globalną wioską), biorąc pod uwagę zmiany współczesnej cywilizacji, które przycy-

¹ Por. M. Osadnik, *Człowiek wobec wyzwań globalizacji*, [w:] *Wyzwania procesu globalizacji wobec człowieka* (red. E. Okoń-Horodyńska), Katowice (1999), s. 7; A. Rzepka, *Globalizacja istota i jej podstawowe przejawy*, Sandomierz (2002), s. 4; E. Wnuk-Lipiński, *Oblicza globalizacji – konceptualizacja pojęcia*, [w:] *Globalizacja i co dalej?* (red. S. Amsterdamski), Warszawa (2004), s. 57; J. Bartelson, *Three Concepts of Globalization*, „International Sociology” 15(2000) nr 2, s. 182–184.

² W kręgu kultury francuskiej używa się tożsamego pojęcia mundializacja – por. E. Morin, A. B. Kern, *Ziemia – ojczyzna*, Warszawa (1998), s. 101; R. Borkowski *Globalopolis – kosmiczna wioska, szanse i zagrożenia*, Warszawa (2003), s. 12.

niły się do pokonania czasu i przestrzeni przy użyciu nowoczesnych środków masowego przekazu³.

Najszerze rozumienie pojęcia globalizacji oznacza, że zjawiska regionalne, pozostające w nadal realnym oddaleniu geograficznym, mają swoje odpowiedniki w innej części świata. Dlatego też oznacza ona ogólnoświatowy charakter procesów ekonomicznych, kulturowych i społecznych. Chociaż świat nadal dzieli się na terytoria narodowe i odrębne suwerenne państwa, jednak coraz więcej zjawisk społecznych, ekonomicznych, kulturowych, demograficznych przekracza granice państwowe. Zjawiska regionalne wiążą się ze sobą i posiadają swoje odpowiedniki w różnych częściach świata a rozwój w każdym zakątku świata jest rozumiany jako uczestnictwo w zjawiskach globalnych, ogólnoświatowych. W tym właśnie sensie mówi się, że świat to obecnie jedna wielka globalna wioska. Stąd można powiedzieć, że jest to proces swobodnego przemieszczania się po całym świecie ludzi, towarów, usług, informacji, kapitałów, czy wynalazków⁴.

³ Por. J. Orzeszyna, *Kościół wobec globalizacji*, Kraków (2003), s. 9; M. Chmielewski, M., *Globalizacja*, [w:] *Leksykon duchowości katolickiej* (red. M. Chmielewski), Lublin-Kraków (2002), s. 297; R. Kapuściński, *Rewolucja planetarna*, „Więź” 44(2001), nr 10(516), s. 10; *Kto zyskuje a kto traci? O globalizacji dyskutują ekonomiści: Ryszard Bugaj, Paweł Dembiński i Janusz Jankowiak*, „Więź” 44 (2001) nr 10 (516), s. 30; R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, [w:] *Globalopolis, Kosmiczna wioska szanse i zagrożenia*(red. R. Borkowski), Warszawa (2003), (red. R. Borkowski), s. 11; R. Borkowski, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia Białych Płam* tom VII (red. A. Winiarczyk), Radom (2002), s. 57–63; J. Gowin, *Globalizacja i polityka*, [w:] *Globalizacja. Życie i Zdrowie. Medycyna. Chryścjanin wobec niektórych problemów moralnych* (red. B. Mielec), Kraków (2002), s. 9.

⁴ Por. J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 9; Cz. Porębski, *O globalizacji – brzydkich słówek kilkanaście*, „Znak” 50(1998) nr 2(513), s. 41–42; R. Borkowski, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia Białych Płam*, art. cyt., s. 57–63; R. Kapuściński, art. cyt., s. 10-11; L. W. Zacher, *Społeczeństwo informacyjne na szczeblu lokalnym*, [w:] *Społeczeństwo informacyjne w perspektywie człowieka, techniki, gospodarki* (red. L.W. Zacher), Warszawa (1999), s. 10; R. Borkowski *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 11–12; J. Go-

W systemach globalnych podmiotami relacji są instytucje jak również struktury ponadnarodowe, dla których państwa narodowe mają charakter podrzędny i w pewnym sensie przygodny. Mogą to być instytucje ekonomiczne⁵, ale również Kościół Katolicki, globalne sieci telewizyjne i handlowe, czy Internet⁶.

Globalizacja oznacza, że na kuli ziemskiej nie ma wyizolowanych enklaw, bowiem do każdej nawet najmniejszej jej części dociera globalny świat. W wyniku tego procesu tworzą się identyczne miejsca w każdym zakątku świata. Lotniska, standardowe restauracje i bary, supermarkety, sklepy muzyczne to miejsca, w których ludzie stają się członkami globalnej wioski⁷.

Nieustanny rozwój środków transportu i telekomunikacji zmienia nasze pojęcie bliskości. Jeśli dawniej bliski utożsamiał się z sąsiadem, to coraz częściej już tak nie jest. Można być bardzo daleko od kogoś mieszkającego w tej samej klatce lub dzielnicy, a mieć bardzo bliski kontakt z kimś z drugiej części półkuli Świata. Ten sposób odległości przestrzennej, które były ważnym elementem spójności społecznej za-

win, *Globalizacja i polityka*, dz. cyt., s.12; U. BECK, *Was ist Globalisierung?*, Frankfurt am Main (1997), s. 21- 25.

⁵ Np. wielkie korporacje przemysłowe i finansowe

⁶ Por. E. Wnuk-Lipiński, dz. cyt., s. 28.

⁷ Por. J. Orzeszyna, dz. cyt. s.10; Z. Romek, *Globalizacja – wezwanie do aktywności*, „Emaus” 4 (2002) nr 2(40), s. 6. Można podać kilka przykładów procesu globalizacji np. współczesny samochód zawiera części pochodzące średnio z więcej niż 20 krajów, sprzedawane towary w super marketach pochodzą z jeszcze większej liczby krajów i to nieraz bardzo odległych. Wyroby artystyczne i moda zapożyczają style ze wszystkich obszarów kulturowych świata. Natomiast w kinematografii i telewizji zaznacza się przewaga produkcji amerykańskiej, dlatego globalizacja często bywa utożsamiana z amerykanizacją lub „macdonaldyzacją”. Zob. J. Orzeszyna, dz. cyt. s.10; R. Borkowski, *Globalizacja*, art. cyt., s. 57–63; P. Sztompka, *Socjologia – analiza społeczeństwa*, Kraków (2002), s. 582–583; R. Kapuściński, art. cyt., s. 11–12; J. Kurczewski, *Globalizacja życia powszedniego*, „Więź” 44(2001) nr 10(516), s. 21.

czynają się zacierać. Konsekwencją zaniku barier w komunikowaniu się, możliwości szybkiego i szerszego zasięgu przekazywania informacji i powstania tzw. społeczeństwa informacyjnego jest także zjawisko globalizacji technologii i produkcji. Dziś znikły problemy zdobywania technologii, surowców i funduszy na działalność gospodarczą⁸.

Nie ma znaczenia, w jakiej części się mieszka, gdyż każda lokalna firma dysponuje globalną technologią i swoje produkty sprzedawać na całym świecie. Każdy kraj może stać się producentem lub przynajmniej podwykonawcą wyrobów wysoko przetworzonych. Uległy zatem geograficznemu rozproszeniu możliwości tworzenia bogactwa. Dziś mieszkając w Brazylii, w Grecji czy Polsce można stać się globalnym producentem. Każda rzecz może być wyprodukowana gdziekolwiek i sprzedana wszędzie. Dziś wykonuje się każdy produkt i podejmuje się każdą działalność, gdzie można to zrobić najtaniej, z zarazem sprzedawanie finalnych produktów i u usług tam, gdzie ceny i zysk są najwyższe⁹.

Współczesne zmiany w świecie to nie tylko rozwój ekonomiczny, techniczny i ogólne udoskonalenie życia, ale to także zjawiska negatywne jak stały wzrost bezrobocia, zniszczenie i zanieczyszczenie środowiska, skażona żywność, choroby cywilizacyjne, pogłębiająca się dysproporcje pomiędzy bogatymi a biednymi, wzrost przestępczości, uzależnienia i niepokoje społeczne. Problemy te stają się coraz bardziej powszechne. Wszystkie wydają się być od siebie odległe jednak mają ze sobą ścisły związek. Są wynikiem przyspieszających procesów globalizacji ekonomicznej. Procesy wspiera elita polityki i biznesu w celu maksymalizacji przychodów. Zwykle odbywa się to przez przerzucenie części

⁸ Por. J. Orzeszyna dz. cyt., s. 11; Z. Romek art. cyt., s.6; R. Borkowski, *Globalizacja*, art. cyt., s. 58–59; P. Sztompka, dz. cyt., s. 582–583; P. Dembiński, *Nowa gospodarka globalna*, „Znak” 54(2003) nr 4(575), s. 49–52; M. Kempny, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia Socjologii* tom I, pr. zb., Warszawa (1998), s. 240.

⁹ Por. J.Orzeszyna dz. cyt., s. 11; Z. Romek art. cyt., s. 6; E. Wnuk-Lipiński, dz. cyt., s. 33–34.

kosztów na resztę społeczeństwa. Wszystkie kraje mają teraz podobne problemy. Nie ma już krajów rozwiniętych bez ludzi biednych i odsuniętych na margines a z drugiej strony krajów opóźnionych w rozwoju, w których wszyscy byli by biedni. Zwiększają się zarówno nierówności materialne w obrębie poszczególnych krajów jak i różnice bogactwa między krajami¹⁰.

Globalizacja nie ogranicza się tylko do ekonomii, finansów i informacji, dotyczy także migracji ludności, dokonującej się dzięki przyśpieszeniu i rozprzestrzenieniu się środków transportu. Proces taki prowadzi do zniwelowania odległości i wpływa na najróżnorodniejsze dziedziny życia¹¹. Obejmuje więc kulturę przez standaryzację i internacjonalizację wiedzy a wreszcie duchowość poprzez różne formy synkretyzmu oraz szeroko pojęty ekumenizm. Nie jest ona obca również Kościołom, które też wprowadzają koordynację zwłaszcza w świecie chrześcijańskim. Kościół katolicki stanowi przypadek szczególny, gdyż jest instytucją *sui generis* światową i jest zorganizowany w skali światowej¹².

¹⁰ Por. Komisja „Justitia Et Pax” Episkopatu Francji, *O właściwy kształt mundializacji*, „Społeczeństwo” 9(1999) nr 3(35), s. 630; R. Borkowski, *Globalizacja*, art. cyt., s. 59–61; *Kto zyskuje a kto traci?*... art. cyt., s.40–41; S. Latek, *Globalizacja w Europie*, „Przegląd Powszechny”, (1998) nr 7–8(923–924), s. 47; R. Kapuściński art. cyt., 17–18; R. Borkowski *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 20–21; H. P. Martin, H. Schuman, *Pułapki globalizacji. Atak na demokrację i dobrobyt*, Wrocław (1999), s. 9.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska Ecclesia in America*, 20, [w:] *Papieska Rada Iustitia et Pax, Program społeczny. Wybór tekstów magisterium Kościoła*, (red. R. A. Siricio i M. Zięba), Poznań–Kraków (2000), s. 206; J. Orzeszyna dz. cyt., s. 12–13.

¹² Por. J. Orzeszyna dz. cyt., s. 12–13; T. Halik, *Religia i globalizacja*, „Znak” 54(2003) nr 4(575), s. 12–21; *Globalizacja – Nowe Wyzwania dla katolików*. Z o. Piero Cheddo – misjonarzem i dziennikarzem – rozmawia Włodzimierz Rędzioch, „Niedziela” 45(2002) nr 15, s. 5; R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 12.

Globalizacja, zatem to zespół wymienionych zjawisk z przestrzeni ekonomii, polityki, kultury i religii. W większym lub mniejszym stopniu dotyczą wszystkich ludzi i wszystkich miejsc na naszej planecie. Wiodą one do społeczeństwa po raz pierwszy rzeczywiście zjednoczonego, w której uświadamia sobie wspólne problemy całej ludzkości nie stając się jednak społeczeństwem jednorodnym¹³. Globalizacja staje się rzeczywistością pomimo sprzeciwu wielu ludzi. obrońcy mundializacji twierdzą, że nie ma innej drogi, nie ma innego wyboru. Z kolei inne grupy odrzucają ją jako obronę ideologii przywileju ludzi bogatych. Krytycy zaś obstają przy zdaniu, że globalizacja zagraża ludzkości, kulturze i środowisku życia¹⁴.

Od globalizacji nie można odciąć się całkowicie. Nie można też odrzucić jej całkowicie. Przecież chodzi o narodziny cywilizacji, której odbiorcami są wszyscy ludzie. Nikt nie może odizolować się od fenomenu, który dotyczy wszystkich aspektów życia ludzkiego. Nie można też zapominać o różnorodności aspektów globalizacji, co pozwala na osadów zbyt ogólnych, zbyt redukcyjnych¹⁵. Tymczasem dyskusja ogranicza się często do potępienia globalizacji, albo też do całkowitej jej akceptacji. Dla jednych jest źródłem olbrzymich niebezpieczeństw, że trzeba się od niej izolować, jako od pozbawionej jakichkolwiek pozytywów. Dla innych liberalizm ekonomiczny jest zdolny do rozwiązania wszystkich problemów, jeśli nie będą przeszkadzały mu w tym państwa¹⁶.

¹³ Komisja „Justitia Et Pax” Episkopatu Francji, dok. cyt., s. 630; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 13.

¹⁴ Por. J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 13.

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Od praw człowieka do praw narodów*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 16(1995) nr 11–12(178), s. 8; tenże, *Sprawiedliwość każdego człowieka źródłem pokoju dla wszystkich*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 19(1998) nr 1(199), s. 5; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 14.

¹⁶ Por. J. Kurczewski, *Globalizacja życia powszedniego*, „Więź” 44(2001) nr 10 (516), s. 21–29; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 14.

Ideologia liberalna jest historycznie jednym z ważnych czynników globalizacji, to jednak globalizacja nie może być utożsamiana z tą ideologią. Jak już podkreślałem w pracy, że globalizacja obejmuje całą gamę procesów i zjawisk, które znacznie wykraczają poza sferę ekonomiczną, rozciągając się na wszystkie dziedziny ludzkiej aktywności. Mieszać globalizację z liberalizmem byłoby wielkim błędem, który mógłby prowadzić do niesłusznego jej odrzucenia¹⁷. Globalizacja dotyczy wszystkich zbiorowości ludzkich. Wszyscy ludzie są jej sprawcami i są w niej podmiotami, a nie jedynie przedmiotami¹⁸.

Jan Paweł II podczas VII Sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych zdecydowanie oświadczył, że „globalizacja nie jest *a priori* dobra ani zła. Będzie taka, jaką uczynią ją ludzie”¹⁹. A do przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców w roku jubileuszowym powiedział: „globalizacja może być dobrem dla człowieka i społeczeństwa, ale może też okazać się zjawiskiem szkodliwym o poważnych konsekwencjach. Wszystko zależy od pewnych zasadniczych wyborów, a mianowicie od tego, czy globalizacja będzie służyć człowiekowi, czy też wyłącznie rozwojowi oderwanemu od zasad solidarności i współudziału oraz od odpowiedzialnie stosowanej zasady pomocniczości”²⁰.

¹⁷ Komisja „Iustitia et Pax” Episkopatu Francji, dok. cyt., s. 632; *Encyklopedia Białych Płam*, t. VII, hasło: *Globalizacja*, s. 58–59; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 14.

¹⁸ Por. Komisja „Iustitia Et Pax” Episkopatu Francji, dok. cyt., s. 627; R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 11–13.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Globalizacja a etyka. Do uczestników VII Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 22(2001) nr 6(234), s. 42.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Rozwój, globalizacja, dobro człowieka. Audiencja dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 21(2000) nr 6(224), s. 39–40; Jan Paweł II, *Sprawiedliwość każdego człowieka źródłem pokoju dla wszystkich*, przem. cyt., s. 4–8; tenże, *Poszanowanie praw człowieka warunkiem prawdziwego pokoju. Orędzie na XXXII Światowy Dzień Pokoju*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 20(1999) nr 1(209), s. 4–8; tenże, *Potrzeb-*

Jak to zauważa Jan Paweł II, globalizacja z założenia nie jest dobra, ani zła, a będzie ona tym, co uczynią z niej ludzie, wobec tego zadaniem chrześcijan i Kościoła jest mieć jasne spojrzenie na ten istotny etap marszu ludzkości i przyczynić się wraz z innymi do konkretnych odpowiedzi pozwalających na właściwe pokierowanie obecną ewolucją w świecie. Z jednej strony nie mają oni w tych zabiegach wyłączności ani tez, z drugiej strony, nie są z nich wyłączeni. To oni, chrześcijanie są najstarszymi globalistami²¹.

Historia myśli społecznej jest pełna nierozstrzygniętych pytań o genezę i charakter cywilizacyjnego rozwoju, a więc o to, czy rozwój jest sprawą konieczności czy przypadku, czy ma charakter linearny czy skokowy, czy zdeterminowany jest siłami zewnętrznymi wobec człowieka, czy też wypływającymi z ludzkiej natury. Jest to także pytanie o to, czy rozwój ma charakter globalny ukierunkowany na jeden uniwersalny wzorzec, czy wręcz przeciwnie, różnicuje się ze względu na kręgi kulturowe i etniczne. Dziś coraz częściej stawiane jest pytanie, czy świat, pod względem kulturowym, u progu nowego stulecia nie staje się globalną pustynią pod względem kulturowym z lokalnym, lecz *zmarkdonaldyzowanym* panoptikum. Globalizacja może być zagrożeniem, jeśli stanie się wyłącznie nową formą kolonializmu ekonomicznego i kulturowego, może jednak stać się procesem służącym jednoczeniu całej ludzkości, jeśli tylko nie zabraknie w nim międzyludzkiej solidarności²².

na jest globalizacja solidarności. Audycja dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorstw, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 21(2000) nr 6(224), s. 38–39; R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 28.

²¹ Por. B. Stubenrauch, *Globalna wioska a Kościół światowy. Teologiczne spojrzenie na powstanie globalnej sieci*, „Communio” 21(2001) nr 4(124), s. 89–90; J. Joblin, *Aktualność chrześcijaństwa w procesie globalizacji*, „Communio” 21(2001) nr 4(124), s. 74–87; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 15.

²² Por. R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, dz. cyt., s. 27–28.

2. GLOBALIZM JAKO IDEOLOGIA

We współczesnym świecie zauważa się przyspieszony proces wzrastającej współzależności ludzi na całym świecie. Dokonuje się to przez umiędzynarodowienie stosunków społeczno – ekonomicznych oraz nowe tendencje w rozwoju kultury. Sprzyja temu dynamiczny rozwój środków transportu i idąca zatem masowa migracja ludzkości. Udział w tym ma również wielki postęp w dziedzinie technologii multimedialnej, które ułatwiają kontakt i wymianę informacji na skalę nigdy dotąd niespotykaną. Wszystko to pomaga w upowszechnianiu ideologii liberalnej globalizmu przez przedsiębiorstwa w Stanach i w Europie Zachodniej, która dotyka wszystkich wymiarów życia ludzkiego, w tym także kultury i religii²³.

Globalizm, co już zostało podkreślone, jest czymś innym od globalizacji stąd należy go rozróżniać. Według tej ideologii wytwarza się niesłychanie niebezpieczne okoliczności w światowym rynku. Niniejszy globalizm bowiem powoduje redukowanie globalizacji tylko do jednego aspektu mianowicie do wymiaru ekonomicznego ukierunkowanego tylko na zysk kosztem innych²⁴.

Owej idei jedności, zjednoczenia świata, a zwłaszcza przejęcia władzy nad światem towarzyszy zasada maksymalizacji zysku w konkurencyjnych warunkach podaży i popytu. Takie podejście spowodowało niezwykle przyspieszenie w produkcji towarów i usług w koncernach i korporacjach transnarodowych, dysponujących ogromnym kapitałem finansowym²⁵. Dlatego zarządcy koncernów i korporacji ponadnarodowych wraz z bankami o zasięgu światowym w łączności z giełdami

²³ Por. Komisja „Justicia et Pax” Episkopatu Francji, dok. cyt., s. 632; A. Posacki, *Globalizm*, [w:] *Encyklopedia Białych Plam* dz. cyt., s. 52.

²⁴ Por. M. Bogunia-Borowska, M. Śleboda, *Globalizacja i konsumpcja. Dwa dylematy współczesności*, Kraków 2003, s. 18–19.

²⁵ W 1995 roku koncentracja kapitału wyraziła się liczbą tylko 358 miliarderów, których dochód równał się dochodom 2,5 mld ludzi.

i instytucjami rankingowymi, stali się decydentami w kwestiach obok ekonomicznych, gospodarczych, politycznych również ideologicznych²⁶.

Można zauważyć natrętny, zaborczy charakter logiki rynkowej, która coraz bardziej zawęża pozostający do dyspozycji ludzkiej wspólnoty obszar dobrowolnego działania publicznego na każdym poziomie. Globalizm w imię interesów transnarodowych koncernów i korporacji oraz agend świata finansów powoduje deregulację nadzoru państwa lub narodu. Przejawia się to w wywieraniu mocnej presji, która prowadzi do pełnej liberalizacji handlu i obrotu kapitałowego, prywatyzacji monopolii i przedsiębiorstw o zasięgu lokalnym, zaniżania podatków ponadnarodowych koncernów i korporacji. Deregulacja państw ma także przejaw w usuwaniu krępujących lokalnych przepisów technicznych²⁷, hamowaniu wpływów związków zawodowych i strajków, w udostępnianiu gruntów wraz z podstawową infrastrukturą komunikacyjno – energetyczną, czy przyznawaniu dodatkowych subwencji rządowych²⁸.

Ideologia globalizmu wywiera wpływ na doktrynę gospodarczą. Jest regułą w ekonomii politycznej, która ogranicza rolę państwa w gospodarstwie i maksymalnie poszerza swobodę wolnego rynku. Urzeczywistnia się to w praktyce przez likwidowanie ceł i innych ograniczeń swobodnej wymiany handlowej. Widoczne jest to również w usuwaniu barier dla zagranicznych inwestorów, w eliminowaniu krajowych monopolii oraz działalności państwa w gospodarce, w prywatyzowaniu przedsiębiorstw państwowych. Powoduje deregulację rynków kapitało-

²⁶ Por. Jan Paweł II, *Globalizacja a etyka*, przem. cyt., s. 42; A. Posacki, *Globalizm*, [w:] *Encyklopedia Białych Plam* tom VII (red. A. Winiarczyk), Radom 2002, s. 52–53.

²⁷ Np. w zakresie ochrony środowiska

²⁸ Por. Jan Paweł II, *Globalizacja a etyka*, dz. cyt., s. 42; W. Paterek, *Zagrożenia dla procesów globalizacyjnych*, [w:] *Globalopolis, Kosmiczna wioska szanse i zagrożenia*, dz. cyt., s. 96–97, P. N. Thai Hop, *Globalizacja: perspektywy i ryzyko*, „Społeczeństwo” 8(1998) nr 1(29), s. 60; A. Posacki, art. cyt., s. 53.

wych, czy wprowadzanie wymienialności własnej waluty i utrzymywanie niskiej inflacji²⁹.

Ekonomia globalna jest autonomiczna wobec państw narodowych i oderwana od konkretnego społecznego podłoża. Tutaj wielonarodowe korporacje zostają przekształcane w korporacje ponadnarodowe, kierując się przede wszystkim zasadą maksymalizacji zysku i czystą racjonalnością wolnego rynku. Ta racjonalność nie jest moderowana interesami ekonomicznymi żadnego konkretnego państwa narodowego, ponieważ transnarodowe korporacje nie są w zdanym konkretnym państwie zakorzenione. To ma wyraz w płynnym kursie walut i w poszukiwaniu przez korporacje finansowe szybkich, spekulacyjnych zysków na całej arenie ekonomicznej świata³⁰.

Sprzyja temu wszystkiemu powstawanie nowych problemów. Wciąż utrzymują się, a w niektórych częściach ziemi nawet zaostrzają się problemy takie jak bezrobocie, wyzysk nieletnich, niedostateczne wynagrodzenie za pracę. Niestety nie zawsze organizacja pracy szanuje godność człowieka, nie zawsze pamięta o powszechnym przeznaczeniu zasobów ziemi. Stąd Jan Paweł II podchodzi do globalizmu jako zjawiska obecnego we wszystkich dziedzinach ludzkiego życia, które trzeba poddać wnikliwej i szczegółowej analizie, ponieważ cechuje go wyraźna dwuznaczność³¹.

Wielu badaczy i obserwatorów zjawiska globalizmu stwierdza, że jest on próbą ustanowienia Nowego Porządku Świata, który od początku jest realizowany w trzech zasadniczych, ściśle powiązanych ze sobą kierunkach. Po pierwsze w jednej światowej ekonomii, po drugie w jed-

²⁹ Por. T. G. Grosse, *Żywiół globalizacji – szanse i zagrożenia*, „Przegląd Powszechny – Wokół współczesności” 12(2001), s. 142.

³⁰ Por. E. Wnuk-Lipiński, dz. cyt., s. 46.

³¹ Por. Jan Paweł II, *Potrzebna jest globalizacja solidarności. Audiencja dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorstw*, przem. cyt., s. 38–39, tenże, *Rozwój, globalizacja, dobro człowieka*, przem. cyt., s. 39–40; A. Posacki, art. cyt., s. 56.

nym światowym rządzie, po trzecie w jednej światowej religii. Z chrześcijańskiego punktu widzenia globalizm jawi się jako pewien rodzaj totalitarnej pseudoteokracji, w której czynniki teologiczne, ekonomiczne i polityczne zostają połączone. Powoduje to we współczesnym świecie, że publicznie przyznający się człowiek do chrześcijaństwa jest piętnowany pod zarzutem tak zwanego fundametalizmu. Człowiek taki rzekomo sprzeciwia się pokojowi na świecie. Często następuje utożsamianie fundametalistów islamskich z wiernością fundamentalnym prawdom objawienia chrześcijańskiego³².

Ustawicznie są podejmowane próby wciągnięcia Kościoła Katolickiego w Nowy Świat. Dzieje się to pod pozorem ekumenizmu, który w praktyce jest nadużyciem też Soboru Watykańskiego II. Dokonuje się to na poziomie świadomości masowej, która jest zmanipulowana ideologią równości wszystkich religii, jak też na płaszczyźnie pewnych koncepcji teologicznych³³.

Stąd należy wyraźnie rozróżnić globalizm od chrześcijańskiego uniwersalizmu. W obu się ludzie jednoczą. Można wyróżnić dwa sposoby realizacji globalizmu w dzisiejszym świecie. Pierwszy na sposób wieży Babel. W tym modelu idea jedności gromadzi tylko ludzi sobie podobnych i staje się ideą totalitarnego uniformizmu. Jest on dla samego siebie i służy w budowaniu potęgi, w którym dominuje pycha. Drugi sposób realizacji to jedność symbolizowana w Pięćdziesiątnicy, gdzie jedność opiera się na istnieniu różnych podmiotów zakładając zachowanie różnorodności³⁴.

* * *

³² Por. A. Posacki, art. cyt., s. 55–56.

³³ Por. tamże, s. 56.

³⁴ Por. Komisja „Justicia et Pax” Episkopatu Francji, dok. cyt., s. 634; J. Orzeszyńska, dz. cyt., s. 22; A. Posacki, art. cyt., s. 56.

Bez wątpienia zjawisko oddziaływania jednych państw na drugie, a nawet na odległe rejony świata istniało od dawna. Wystarczy choćby wymienić rozprzestrzenianie się wynalazków, stylów architektonicznych, przenikanie trendów mody lub wpływ obyczajów jednych społeczeństw na styl zachowania innych. Pojęcie globalizacja oznacza zatem proces, w którym na bardzo wielu płaszczyznach życia dochodzi do współpracy między państwami lub korporacjami gospodarczymi różnych regionów świata³⁵.

Słowo globalizacja jest ostatnimi czasy jednym z najczęstszych potwarzanych przez media. O ile jeszcze przed kilkoma laty większość ludzi nie znała tego słowa, to dzisiaj słyszy się je niemal codziennie³⁶. Na ogół utożsamia się ją ze zjawiskiem dominacji społeczno-gospodarczej, technologicznej lub konsumpcyjnej najbardziej rozwiniętych państw nad resztą świata³⁷.

Proces globalizacji cechuje ambiwalentna natura, stwarza on określone zagrożenia i szanse, przynosi korzyści, ale i pociąga za sobą pewne koszty. Globalizacja pobudza wzrost gospodarczy, podnosi poziom życia w licznych krajach, choć jednocześnie stwarza zagrożenie dla ekonomicznej i społecznej stabilizacji. Obok pozytywnych stron globalizacji istnieją także czynniki negatywne i dezintegrujące co wydaje się wartym do opracowania celem dalszego wskazania i charakterystyki rzeczywistości globalizacji.

³⁵ Por. E. Wnuk-Lipiński, dz. cyt., s. 150–151; P. P. Baretta, *Gospodarka i praca w ponowoczesnym społeczeństwie*, „Społeczeństwo” 14(2004) nr 3(61), s. 488–489; J. Orzeszyna, dz. cyt., s. 13.

³⁶ Por. M. Bogunia-Borowska, M. Śleboda, dz. cyt., s. 15; J. Orzeszyna, dz. cyt. s. 9; M. Chmielewski, dz. cyt., s. 297; R. Kapuściński, *Rewolucja planetarna*, „Więź” 44(2001) nr 10(516), s. 10; J. Gowin, dz. cyt., s. 9.

³⁷ Por. Z. Romek, dz. cyt., s. 8; J. Gowin, *Globalizacja i polityka*, [w:] dz. cyt., s. 13; E. Wnuk-Lipiński, dz. cyt., s. 104; J. Orzeszyna, dz. cyt. s. 10.

BIBLIOGRAFIA

- [1] J. Bartelson, *Three Concepts of Globalization*, „International Sociology” 15(2000) nr 2.
- [2] U. Beck, *Was ist Globalisierung?*, Frankfurt am Main (1997).
- [3] M. Bogunia-Borowska, M. Śleboda, *Globalizacja i konsumpcja. Dwa dylematy współczesności*, Kraków 2003.
- [4] R. Borkowski, *Globalopolis – kosmiczna wioska, szanse i zagrożenia*, Warszawa (2003).
- [5] P. Dembiński, *Nowa gospodarka globalna*, „Znak” 54(2003) nr 4(575).
- [6] J. Gowin, *Globalizacja i polityka*, [w:] *Globalizacja. Życie i Zdrowie. Medycyna. Chryścijanin wobec niektórych problemów moralnych* (red. B. Mielec), Kraków (2002).
- [7] T. G. Grosse, *Żywioł globalizacji – szanse i zagrożenia*, „Przegląd Powszechny – Wokół współczesności” 12(2001).
- [8] T. Halik, *Religia i globalizacja*, „Znak” 54(2003) nr 4(575).
- [9] Jan Paweł II, *Od praw człowieka do praw narodów*, „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 16(1995) nr 11–12(178), s. 8.
- [10] Jan Paweł II, *Sprawiedliwość każdego człowieka źródłem pokoju dla wszystkich*, „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 20(1999) nr 1(209).
- [11] Jan Paweł II, *Globalizacja a etyka*. Do uczestników VII Sesji Plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, „L’Osservatore Romano”.
- [12] Jan Paweł II, *Rozwój, globalizacja, dobro człowieka*. Audiencja dla przedstawicieli związków zawodowych i przedsiębiorców, „L’Osservatore Romano” (wydanie polskie) 21(2000) nr 6(224).
- [13] M. Kempny, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia Socjologii*, tom I, pr. zb., Warszawa (1998).
- [14] J. Kurczewski, *Globalizacja życia powszedniego*, „Więź” 44(2001) nr 10(516).
- [15] E. Morin, A. B. Kern, *Ziemia – ojczyzna*, Warszawa (1998).

- [16] M. Osadnik, *Człowiek wobec wyzwań globalizacji*, [w:] *Wyzwania procesu globalizacji wobec człowieka*, red. E. Okoń-Horodyńska, Katowice (1999).
- [17] A. Rzepka, *Globalizacja istota i jej podstawowe przejawy*, Sandomierz (2002).
- [18] P. Sztompka, *Socjologia – analiza społeczeństwa*, Kraków (2002).
- [19] P. N. Thai Hop, *Globalizacja: perspektywy i ryzyko*, „Społeczeństwo” 8(1998) nr 1(29).
- [20] E. Wnuk-Lipiński, *Oblicza globalizacji – konceptualizacja pojęcia*, [w:] *Globalizacja i co dalej?*, red. S. Amsterdamski, Warszawa (2004).